

Szőlő- és borfajtáink szláv eredetű nevei

A magyarban a borszőlő különféle fajtáinak a neve egyúttal a megfelelő borféleséget is jelölni szokta; vö. *dinka*, *furmint*, *hárslevelű*, *kadarka*, *kéknyelű*, *muskotály*, *rizling*, *szürkebarát* stb. A borfajták nevei között azonban nem kis számmal vannak olyanok is, amelyek csak bornevek, és nem egyszersmind szőlőnevek is. Ilyenek például az *aszú*, *bikavér*, *máslás*, *siller*, *szamorodni* stb. Szőlő- és borneveink nem csupán nyelvtudományi, hanem szőlészeti, történeti és néprajzi tekintetben is igen tanulságosak. Kutatásuk régóta vonzza a különféle tudományágak szakembereit. Nyelvészeti szempontból különösen a következő dolgozatokat kell kiemelnünk: GOMBOCZ ZOLTÁN, A bor (MNy. II, 145—52, 193—9); GÁLOS REZSÓ, Adalék a szőlőnevekhez (MNy. II, 373—5); DÉCSY GYULA, A *marci* és társai (Nyr. LXXX, 374—8); BAKOS JÓZSEF, A tokajhegyaljai szőlőművelés szókincese (EgriPedFőiskÉvk. V, 5—54); MOÓR ELEMÉR, Bor és szőlő (A szőlőtermelés kialakulása népünknel az idetartozó szókészlet tükrében) (NyK. LXV, 413—23). Számos szőlő- és bornév etimológiáját tartalmazza az ÉtSz., SzófSz., KNIEZSA, SzJsz. és a METSz. Nyelvészeti munkához is jól használható RAPAICS RAYMUND pomológiai monográfiája: A magyar gyümölcs (Bp., 1940.). Etimológiai kérdésekben jóval szűkszavúbb és tartózkodóbb: KATONA JÓZSEF—DÖMÖTÖR JÓZSEF, Magyar borok — borvidékek (Bp., 1963.). A hazai bortermelés külföldi kapcsolatainak megértéséhez fontosak: KOMORÓCZY GYÖRGY, Borkivitelünk észak felé. Fejezet a magyar kereskedelem történetéből (Kassa, 1944.); TARDY LAJOS, A tokaji Orosz Borvásárló Bizottság története (1733—1798) (Sárospatak, 1963.). Az újabb néprajzi irodalomból két tanulmány érdemel említést: BELÉNYESY MÁRTA, Szőlő- és gyümölcsstermesztésünk a XIV. században (NéprÉrt. XXXVII 11—30); ANDRÁSFALVY BERTALAN, A vörösbor Magyarországon. Szőlőművelésünk balkáni kapcsolatai (NéprÉrt. XXXIX, 49—69).

Az alábbiakban szőlő- és borneveink népes csoportjából néhány olyat veszek tüzetesebb vizsgálat alá, amelynek szláv vonatkozásai vannak. Általában jövevényszavak ezek, de van közöttük tükörszó is. A jövevényszavak tárgyalásakor a szótörténetre és szóföldrajzra támaszkodva igyekszem elhárítani azokat a nehézségeket, amelyeket a korábbi kutatás megoldatlanul hagyott. Az efféle, eddig még nem tisztázott problémák a közvetlen átadó nyelvvvel, az átvétel és meghonosodás körülményeivel vagy az illető szó végső etimológiai magyarázatával lehetnek kapcsolatban. Sor kerül olyan szóra is, amelyik még nem részesült etimológiai vizsgálatban.

Szamorodni. Első előfordulásának évét a SzófSz. 1870-ben (CzF.). KНИЕZSA, SzlJsz. 488 pedig 1867-ben (BALLAGI) jelölte meg. Ez utóbbi évszám azonban helyesbítésre szorul. BALLAGI szótárának az a része ugyanis, amelyik a *Szamorodni* szócikkét (a *Számos* szócikke előtt!) magában foglalja, nem 1867-ben, hanem 1873-ban jelent meg (vö. SZILY: MNy. XIV, 142).

A XIX. századi magyar borászati szakirodalom jelentős részének áttanulmányozása alapján a *szamorodni* fontosabb korai adataiként a következőket mutathatom be: 1850: „Ki az aszúszemeket, mert nem elég bőven mutatkoznak, nyers szőlővel összetapostatja, felséges asztali bort szűr, melyet a lengyel urak kiváltképen szeretvén, »szamorodninak« neveznek” (KATONA DIENES, Értekezések a szelid gesztenyefáról, borok királyáról, magyar theáról és indigóról. S. Patak, 1850. 22); 1858: „A jobbágyok felszabadítása óta a tokaji kövér aszúborok készítése igen nagyon megcsökkent. S ennek természetes oka van. Azelőtt a nagyobb szőlőbirtokosok Sáros, Felső-Zemplén, Ungvár, Szaboles s több szomszéd megyéből ezerekenként rendelték ki tokaji szüretjeikre a munkás népet. Volt kinek az aszú szemeléssel babrálni, most csak az önkényt ajánlkozó kevés munkásra szorulunk. A nagyobb szőlősgazdák félve az idő viszontagságaitól, aszút nem, vagy csak igen keveset szednek, egy pár átalagra valót, házi szükségökre, egész szüretjüket *szamorodni* bornak készítik. *Szamorodni*, a kik tótul tudnak azt mondják tót szó, annyit tesz »magába termett«. A gazda aszút a szőlőbe nem szedet; a fürtök aszúttól együtt mennek a taposó zsákjába. Ezen törkölyt úgy mint az aszút, ha nem épen oly erősen is, megtapostatja ismét odahaza, s a bort még akkor este felöntvén, s még azon éjjel ismét leszűri. Igen természetes, hogy az ilyen bor jobb a közönségesnél, jó pecsenyebor, de még sem csinált aszúbor az; hanem a szüret felannyi időbe sem kerül, s az ilyen bort híják »szamorodni«” (Borászati Lapok I, 180); 1861: „*Szamorodni*. Tokaj-Hegyalján midőn kevés aszú van, ha nem tartják érdemesnek ennek különválogatását, vagy ha van is elegendő aszú, de egy részből a szőlőnek, azt ki nem válogatják, hanem úgy a mint a szőlő termett aszúval együtt tapossák össze, s szűrik le levét, az így készült bort *szamorodninak* nevezik, mi a lengyelekkel üzött virágzó kereskedés idejéből, és azon lengyel szótól szamo-rodny (az az magában termett,) vette eredetét” (GYÜRKY ANTAL, Borászati-szótár. Betürendben kellő magyarázattal ellátva. Pest, 1861. 97); 1867: „a *szamorodni* vagy *szomorodni* minősége a fürtökön levő több vagy kevesebb aszúszemek mennyiségétől és azok tökéletesebb vagy silányabb kiképződésétől függ, s így az aszúbor jellegét is azon különbségekhez képest inkább vagy kevésbé közelíti meg; sőt van eset arra, hogy felül is mulja, ha hogy az aszúbor silányabb esztendőben készült amannál” (Tokaj-hegyaljai album. Szerkesztők: SZABÓ JÓZSEF, TÖRÖK ISTVÁN. Pest, 1867. 76); 1869: „*Szamorodni* vagy *szomorodni*. Értünk alatta hegyaljai bort, mely minden mesterkélés nélkül készült, s ennél fogva fiatal korában nagyobb vagy kisebb édessége mellett a legtüzesebb s szeszesebb borok közé tartozik, későbbben, midőn a cukornak netaláni feleslege a lassu erjedés utján végkép szeszre átváltozott, a *szomorodni* bor magában egyikét a világ legtartósabb, leg-erősebb borainak képviseli, mely rendkívüli szesztartalmánál fogva a legalkalmasabb anyagot szolgáltatja a külkereskedésre” (ENTZ FERENCZ—MÁLNAY IGNÁCZ—TÓTH IMRE, Magyarország borászata. Bp., 1869. 82); 1870: „*szamorodni*, újabb időben Tokaj vidékén s általában a Hegyalján lábra kapott idegen (némelyek szerint lengyel) szó; azon bort nevezik így, melyet vegyesen aszú és nyers szőlőszemekből nyomtak ki” (CzF.). L. még: Borászati

Lapok III [1860.], 65, 73, XIX [1887.], 267—8 | PallasLex. III, 501, XV, 399, XVI, 233 | Nyr. XXV, 514 | Magyarország vármegyéi és városai (Magyarország monografiája). Zemplén vármegye és Sátoraljaújhely r. t. város. Bp., [1896 k.]. 192 | KATONA—DÖMÖTÖR: i. m. 163, 168.

Szótörténeti—etimológiai szempontból is értékes DERCZENI IDŐSB DERCSENY JÁNOSnak „A' Magyar Országí Boroknak a' Külföldiekkal való egybe hasonlítása” című közleménye, amelyben az eddig ismert legkorábbi híradást olvashatjuk szamorodni jellegű tokaj-hegyaljai bor készítéséről: 1825: „a' Lengyel Urak magok is ismét kezdik meglátogatni a' Hegyallyát, és a' maga természeti valóságában lévő Ordinarium bort (*Szamorodno vino* [o: *samorodne vino*]) és gyenge Mászlást, a' mellyet most Lengyel Országban legörömelebb isznak, leginkább keresik, úgy hogy némelly szőlős gazdák olly szándékkal vagynak, hogy aszút nem fognak szedni, hanem a' nyers szőlővel tapodtatják össze, minthogy a' múlt esztendőben termett ordinarium boroknak meglehetősen felhagott az árok” (TudGyűjt. 1825. 1. sz. 74).

Az idézett adatokból kitűnik, hogy a szamorodni készítése 1825 körül kezdett a Tokaj-Hegyalján tért hódítani, de szélesebb körben csak a múlt század második felében terjedt el. Ma az aszú mellett a szamorodni a leghíresebb tokaji borfajta. Gyorsan ívelő pályafutását gazdasági tényezők mozdították elő. Ezek megértéséhez tudnunk kell, milyen tokaji italfajtákkal kelt versenyre. A védett fekvésű, dél felé nyitott tokaj-hegyaljai borvidék elsősorban furmint, hárslevelű és sárga muskotály fajtájú szőlőkből áll. A szüretet itt rendszerint csupán október 28-án, Simon Júda napján kezdik el, s a lehetőséghez képest bevárják a túlérést, aszúsodást, esetleg a nemes rothadást. A legértékesebb tokaji italkülönlegesség, az *essenencia* (l. 1707 k.: METSz.) úgy készül, hogy a tőkén aszúsodott vagy nemesen rothadt fürtöket és bogyókat lyuggatott fenekű kádba gyűjtik, s a fürtök saját súlyának nyomása alatt kicsurgott mézédés nektárból több év múlva zamatos ízű és illatú italt nyernek, amely 40—60% cukortartalommal és csak 4—8% alkoholtartalommal rendelkezik, s így inkább tekinthető szörpnek, mint bornak. A s z ú készítéskor (vö. METSz. *aszú* a.) a tőkén aszúsodott vagy nemesen rothadt bogyókat különválogatják és péppé tapossák (*aszútészta*). A régi mérték szerint az aszú puttonyszámát (2—6 puttonyos aszú) az szabta meg, hogy egy gönci hordó (136 l) mustot vagy bort hány puttony (28 l) aszútésztaúra öntöttek. Ma a puttonyszám az aszúbor cukor- és vonadékanyag-tartalmától függ. A f o r d í t á s (l. 1869: *Fordítás*: ENTZ—MÁLNAY—TÓTH: i. m. 82) a taposósákokban visszamaradt aszútörkölynek mustban történő kiáztatása útján készül. A m á s l á s (1560 k.: SzófSz.) a kiejert aszúbor seprőjére felöntött és azon áterjesztett bor. Az aszúszemek nélkül készült közönséges tokajinak ordináris bor vagy tokaji ordinarium (l. 1825: l. fent; l. még KertLex. Bp., 1963. 1038) a neve. A tokaji boroknak ebben a hierarchiájában a s z a m o r o d n i közvetlenül az aszú után foglal helyet. Majdnem olyan finom, mint az, készítése viszont nem kíván annyi munkát. A szamorodnit úgy állítják elő, hogy az aszúbogyókat a nem aszúsodott bogyókkal együtt válogatás, szemelés nélkül dolgozzák fel. Több évig tartó érlelés után kiváló minőségű csemegebort kapnak, amely cukortartalmától függően édes vagy száraz lehet. Nagyobb mennyiségű szamorodni készítésére különösen az 1848. évi jobbágyfelszabadítás után került sor, mert a jobbágykéz nélkül maradt tokaj-hegyaljai szőlőbirtokosok számára jóval gazdaságosabb volt a fürtöknek egyre-másra, válogatás nélkül való leszede-

tése, mintsem hogy tőkéről tőkére haladva szemenként szedessék le az aszút vagy pedig a vegyesen leszedett szőlőből az aszút utóbb kiválogattassák.

A magyar *samorodni* eredetéről nyilvánított vélemények megegyeznek abban, hogy forrásként csak a szlovák *samorodnj* 'magától termő, öntermő' (Hvozdzik I, 1166; itt *samorodné víno* 'szamorodni bor' is), 'direktermő szőlőből nyert <bor>' (SISJ. IV, 21), illetőleg a lengyel *samorodny* 'született, őseredeti; ösztönös, spontán; magától termett, természetes' (SlJP. VIII, 47; itt 1951-ből származó idézettel igazolt *samorodne wino* 'szamorodni bor' is) jöhet számításba. A szlovák származtatás mellett nyilatkozott MEZÖSSY (Borászati Lapok XIX [1887.], 267), SASSI NAGY (Nyr. XXV, 514), GOMBOCZ (MNY. II, 195), BÁRCZI (SzófSz.) és PROHÁSZKA (Nyr. LXXV, 352), a lengyelből való származtatás mellett pedig PallasLex. XV, 399, RévaiLex. XVII, 342, RAPAICS (MagyGyüm. 185), ÚjldőkLex. XXII, 5576, KНИЕZSA (SzlJsz. 488), BAKOS JÓZSEF (ÉgriPedFőiskÉvk. V, 33), KATONA DÖMÖTÖR (i. m. 168) és JERZY JAKUBIUK (Kariera wina węgierskiego w literaturze polskiej. Warszawa, 1965. 36). A két lehetőség közül a lengyel javára billenti a mérleget egyfelől a történeti kritérium, az a tény, hogy lengyel borkereskedők régtől fogva működtek a Hegyalján, másfelől meg az a körülmény, hogy 'magától termett, természetes, mesterkéletlen, a maga valóságában levő' jelentést, amelynek a magyar *samorodni* kialakulása szempontjából kulcsfontossága van, csak a lengyel *samorodny* esetében tudunk hitelt érdemlően kimutatni. A szlovák irodalmi nyelvben e jelentést a *samorodny*-val (SISJ. IV, 21) fejezik ki. — A szláv **samorodbnъ* összetételei típus ősiségét előtagját illetően az ógyházi szláv *samotvornъ* 'magától támadt, magától lett', utótagját illetőleg pedig az ógyházi szláv *dobrorodbnъ* 'előkelő, nemes' melléknévvel lehet bizonyítani.

A lengyel *samorodny*-ból való eredeztetésnek is van azonban még egy el nem hártott alaki nehézsége. Már KНИЕZSA (i. h.) rámutatott ugyanis arra, hogy a lengyel *wino* 'bor' főnév, amelynek az átvett *samorodny*, -a, -e melléknév jelzője lehetett, semleges nemű, s ezért a nemben való egyeztetés alapján a lengyel *samorodny*-nak és a *wino*-nak a jelzős kapcsolata *samorodne wino*-nak (esetleg a borászati szaknyelvben *wino samorodne*-nak) hangzik, a semleges nemű alakjában álló lengyel melléknévből viszont az *i* végű magyar *samorodni* nehezen érthető. A továbbiakban ezt a kérdést igyekszem tisztázni.

Az a meggyőződés, hogy a magyarba átvett lengyel *samorodny*, -a, -e nem a *wino*-nak, hanem a hímnemű lengyel *masłacz*-nak volt a jelzője. A lengyel *masłacz* (VarsóiSz. II, 897; SlJP. IV, 502), R. *maślarz*, *maślaz* (LINDE III, 53) a magyar *máslás*-ból származik, jelentése azonban 'tokaji aszú'-vá módosult.¹ (A lengyel szó etimológiájára l. BRÜCKNER, SlEt. 325; ŚLUSZKIEWICZ: JP. XXXI, 197.) A 'tokaji aszú' jelentésű lengyel *masłacz* már egy 1646-ban Nowy Sączon kelt iratban előfordul: „O *masłaczu* czteroputowym” [= négyputtonyos aszúról] (KOMORÓCZY: i. m. 284). De miért kapta egy gyengébb minőségű tokaji borfajta magyar neve a lengyelben a 'tokaji aszú' jelentést? Úgy gondolom, azért, mert amennyire exportképes volt már évszázadokkal ezelőtt a tokaji aszú maga, annyira nem volt exportképes e kitűnő bor régi magyar megnevezése, az *aszúszőlőbor*. Még a magyarok nyelvét is megtornáztatta. Csokonai így panaszkodott rá 1803-ban egyik anakreoni dalához fűzött meg-

¹ A magyar *máslás* átkerült a szlovákba és — valószínűleg lengyel közvetítéssel, alkalmilag használatos szóként — az oroszba is; vö. szlovák *maslač* 'tokaji máslás' (BERNOLÁK II, 1324), régi *másláš* 'ua.' (MNY. LVI, 174); orosz *мáслаш* 'aszú' (StudSl. VI, 273; l. még SIRLJ. III, 484 *Гялаш* a.).

jegyzésében: 1803/1922: „Sajnálható dolog a nyelvre nézve is, de kivált a poézisra nézve, hogy a mi világ szerte kedves és becses tokaji borunknak oly insonorus és nyomorék s hosszú neve van. *Asszúszőlőbor!* — Hogy én a hazai termést még is nemzeti szóval ejtsem ki; kénytelen voltam a *máslás* nevet venni fel, noha ez szegényebb neme a hegyaljai nektárnak” (CSOKONAI, ÖM. I/1, 194–5). Csokonai tehát ugyanúgy járt el, mint a lengyelek: a *máslás*-ra ruházta a nehezen ejthető *aszúszőlőbor* jelentését. A magyar köznyelv, mint tudjuk, más megoldást választott: az *aszúszőlőbor*-ból előbb kivetette a középső összetételi tagot, majd az így nyert *aszúbor*-ból jelentéstapadásos rövidüléssel *aszú*-t alakított. Ez a folyamat későn, a XIX. század elején zajlott le (l. METSZ. *aszú* a.); Csokonainak még nem volt róla tudomása.

A lengyelben a magyar *máslás* meghonosodását és eredeti jelentésének megváltozását az a körülmény is előmozdíthatta, hogy e szót a lengyel nyelvérzék a *masło* 'vaj' családjába (vö. *maślanka* 'író mint vajkészítési melléktermék', *maślany* 'vajas', *maślnica* 'köpülő' stb.) vonta. Ezt a népetimológias összekapcsolást támogathatta a tokaji aszú sűrű, szinte olajszerű volta is.

A magyar *samorodni* előzménye tehát egy adatokkal nem igazolható, de a fentiekkel — úgy hiszem — jól valószínűsíthető lengyel **samorodny maślacz* 'mesterkéetlen tokaji aszú' lehetett. E szókapcsolatban a *samorodny* arra utal, hogy a valódi aszúval szemben a *samorodni* készítéséhez a termett szőlőt eredeti mivoltában, az aszúsodott bogyók kiszemelgetése nélkül használják fel.

Nem zárható ki természetesen annak lehetősége sem, hogy a lengyel *samorodny* esetleg más hímnemű bornévvel is jelzős kapcsolatban állhatott, olyannal például, mint a 'magyar bor' vagy 'tokaji bor' jelentésű *madzar* ~ *madziar*, *tokaj*, *węzier*, *węgrzyn*, *węgrzynek* stb. (Ezekre l. JAKUBIUK: i. m. 61.) Ha azonban figyelembe vesszük, hogy a *samorodni*-nak külön névvel való jelölése nyilvánvalóan borhoz kiválóan értő környezetben, feltehetőleg a Tokajban vásárló lengyel kereskedők szakmai nyelvében ment végbe, valószínűbbnek kell tartanunk a *samorodni*-hoz igen közeli borfajtaát jelentő *maślacz*-hoz való viszonyítást, mint a bornak csupán származási helyét megadó, általános értelmű *tokaj*, *węgrzyn* stb. bornévnek differentia specifica-val való ellátását. A kérdést az fogja véglegesen eldönteni, melyik szókapcsolat kerül elő a XVIII. század végéről vagy a XIX. század elejéről keltezett *l e n g y e l* forrásokból.

A német *Samorodner* 'tokaji *samorodni*' (Brockhaus¹⁶ XI, 552) és a szerb-horvát *samorod* 'egy fajta bánáti csemegebor' (Политика. Београд. 1967. V. 17. 8) a magyar *samorodni*-ből keletkezett.

Hárslevelű. A Tokaj-Hegyalján termő szőlőfajta között a furmint (kb. 70%) után a hárslevelű (kb. 25%) következik. A furminthoz képest kevésbé aszúsodik, de előnyösen mérsékli annak erősebb savait, keménységét (l. KertLex. Bp., 1963. 1037). Elsőrendű fajbor a debrői hárslevelű, amely Heves megye debrői borvidékén készül főleg hárslevelű szőlőből (l. ÚjMagyLex. II, 27).

A *hárslevelű* szőlőnévre a XVIII. század közepe óta vannak adataink: 1744: „Immifcentur his tamen plures, praeferim quae proventu, & ubertate priores subfequuntur, qualis est *Hárslevelő*, aliis Juhfark” (Disquisitio physico-medica de vini Tokaiensis cultura . . . , conscripta a Dn. JOANNE MATOLAI DE

ZOLNA, Hungaro: Appendix ad volumen septimum Actorum physico-medicorum Academiae Caesareae Leopoldino-Carolinae . . . 13); 1798: „*Hárs-levelü* fragrantiae eximiae, floribus sambuci confimilis, durabilis, succulenta, solo Tokayenfi conveniens” (ANTONIUS SZIRMAY, Notitia Historica, Politica, Oeconomica Montium, et Locorum Viniferorum Comitatus Zempleniensis. Cassoviae, 1798. 32); 1832: „Den nächsten Platz neben dem Formint verdient die lindenblättrige Traube, *Hárs-Levelü* . . . Sie hat ihren Namen von der Aenlichkeit ihrer Blätter mit denen des Lindenbaumes” (FRANZ SCHAMS, Ungarns Weinbau in seinem ganzen Umfange . . . I. Pesth, 1832. 85); 1861: „*Hárslevelü*, igen elterjedt szőlőfaj, sok helyen erdélyinek nevezik . . . *Hárslevelünek*, a levelei nem hasonlítanak a harsfa leveleihez, az elnevezés tehát elég hibás. — Levele három nagykaréjos, apró csipkés, felül setéttzöld, alul kevésé pölyhös” (GYÜRKY: i. m. 60).

RAPAICS, MagyGyüm. 183 szerint a hárslevelü „szőlő és neve délről származik [,] a szláv Lipovina magyar megfelelője”. A szlávon itt nyilvánvalóan szerb-horvátot kell értenünk. A szerb-horvátban valóban van *lipovina* hangtestű szó; elsősorban 'hársfa mint faanyag' (SRSl. 378) a jelentése, de kimutatható 'nagylevelű hársfa (*Tilia platyphyllos*)' (BOGOSLAV ŠULEK, Jugoslavenski imenik bilja. Zagreb, 1879. 199; SIMONVIĆ 469) és 'egy fajta szőlő (wippachi ~ vipavai)' (ŠULEK: i. h.; POPOVIĆ² II, 163) jelentésben is. A Stájerország délkeleti részén beszélt szlovén nyelvjárások a *lipavina*, *lipovina* (PLETERŠNIK I, 520) főnevet 'egy fajta szőlő (wippachi)' jelentésben használják. Ez utóbbinak átvétele az Alsólendván feljegyzett magyar nyelvjárás *lepovino* 'egy fajta szőlő' (MTsz.; vö.: GOMBOCZ: MNy. II, 150; KNEZSA, SzJsz. 684).

A szerb-horvát *lipovina* és a magyar *hárslevelü* szerkezeti hasonlósága szembeötlő, RAPAICS tehát feltétlenül helyes irányba terelte a kutatást. A magyar *hárslevelü* közvetlen mintája azonban nem a szerb-horvát *lipa* 'hársfa' származékaként létrejött *lipovina* lehetett, hanem a *lipa* és a *list* 'levél' összetételéből keletkezett *lipolist*. Ez a szerb-horvát *lipolist* egyfelől 'kislevelű hárs (*Tilia cordata*)' (ŠULEK: i. h.; POPOVIĆ² II, 163; SRSl. 378; SIMONVIĆ: i. h.) jelentésű, másfelől pedig vidékenként más-más fehér szőlőfajtát jelöl (l. POPOVIĆ² II, 163; vö. még HASz. VI, 100). ŠULEK (i. h.) a *lipolist* nevű szőlőfajták területi megoszlását a következőképpen adja meg: Pozsega ~ Požega: 'fehér Mosel-vidéki' és 'fehér tramini'; Gradiška ~ Gradisca: 'fehér wippachi' (Gradiška nem szerb-horvát, hanem szlovén—olasz nyelvterületen fekszik). A szerb akadémiai nagyszótár cédualaanyagában található a *lipolist*-re egy adat a közép-dalmáciai Korčula szigetéről is, de jelentése csak ennyi: 'egy fajta fehér szőlő'. A *lipolist* szőlőnév *lepolist* (POPOVIĆ² II, 161; HASz. VI, 245) változata a *lep* 'szép' melléknév hatását mutatja. (Vö. szlovén *lepolist* 'széplevelű': PLETERŠNIK I, 509.)

A szerb-horvát *lipolist* szőlőnév keletkezését az magyarázza, hogy a névadóknak olyan szőlőfajta volt dolguk, amelynek levele feltűnően hasonlított a hárséra. Később a szőlőnév olyan szőlőfajtákra is átvonódhatott, amelyeknek levele már csak kevésé emlékeztet a hársfa levelére. Nagymérvű hasonlóságról a magyar hárslevelü szőlővel kapcsolatban sem beszélhetünk. Csak annyit állapíthatunk meg, hogy a levelén látható bevágások, karéjok mélysége kisebb, mint valamennyi más fontosabb szőlőfajta levelén (l. a színes tábla mindkét oldalát az ÚjMagyLex. VI, 320 után). A hársfa fogazott szélű levelét egyáltalán nem tagolják karéjok (l. ÚjMagyLex. III, 212).

A magyar *hárslevelű*-t a szerb-horvát *lipolist* tükörfordításának tartom. A kiindulás Szlavónia, talán Pozsega felől történhetett.

A cseh *lipka* 'rajnai rizling (mint szőlőfajta)' [tkp. 'kis hárs'] (PSIJC. II, 600), *bzenecká lipka* 'dél-morvaországi szőlőfajta, bzeneci hárslevelű bor, rizling' (DOBOSY, CsehMSz. I, 396) a szerb-horvát és magyar szőlő- s bor-névtől függetlenül keletkezhetett.

Dinka. Az METSz. megállapítása szerint „A mai szőlészeti és borászati szaknyelvben főleg a *kövidinka*, *bogdányi* vagy *török dinka*, *fehér dinka*, *zöld dinka* . . . kifejezésekben használatos”. Ezek közül a köznyelvben a *kövidinka* a legelterjedtebb. Az 1795 k. óta adatolható magyar *dinka* forrása a szerb-horvát *dinka*, nyelvjárási *dinjka* 'egy fajta szőlő: piros tramini' (METSz.). A szerb-horvát szőlőnév a METSz. szerint a szerb-horvát *dinja* 'sárgadinnye' származékának látszik, „ha ugyan ez az összekapcsolás nem csupán népetimológia”. Az alábbiakban azt igyekszem bizonyítani, hogy itt valóban népetimológiával van dolgunk, és a szerb-horvát *dinka* eredetét máshol kell keresnünk.

DANIČIĆ (HASz. II, 404) megfigyelte, hogy a szerb-horvát *dinka* nem az egész nyelvterületen, hanem csak a Szerémségben járatos; a történelmi Szerbiában ugyanennek a szőlőfajtának *plovdinka*, *niševčica*, *lisičica*, Zágrábban pedig *kraljevina* a neve. Az a feltevés, hogy a szerémségi *dinka* és a szerbiai *plovdinka* (RISTIĆ—KANGRGA II, 659; HASz. X, 87) etimológiailag is összetartozik, és pedig úgy, hogy a *dinka* a *plovdinka*-ból alakult. De honnan származik ez a *plovdinka* maga?

Felhasználva a különféle szótárakon kívül a megjelenőben levő szerb akadémiai nagyszótár (SKNJ.) kéziratos cédulaanyagát, a szerb-horvát *plovdinka* legközelebbi alakváltozataként a következőket vehetjük számba: *plovdina* (POPOVIĆ² II, 267; HASz. X, 87), *plovdin* (a SKNJ. cédulaanyagából). Különösen értékes ez az utóbbi, *plovdin* változat, mert közvetlen kapcsolatot teremt Plovdin bulgáriai várossal, ahonnan a szóban forgó szőlőfajta származhatott és amelyről nevét is vehette. E bolgár városnak a szerb-horvátban *Plovdin* és *Plovdina* (HASz. X, 87), hivatalosan *Plövdin* (DAYRE—DEANOVIĆ—MAIXNER 457) a neve. Mindezeknek a bolgár *Πλόδιν* városnév a forrása. Nyilvánvaló tehát, hogy a szerb-horvát *Plovdin* és *Plovdina* a *Plövdin*-hoz képest másodlagos: a *Plovdin* az *in* végű szerb-horvát *Kovin* 'Kevevára', *Negotin*, *Odrin* 'Edirne', *Ogulín*, *Paraćin*, *Petrovaradin* 'Pétervárad', *Skradin*, *Varaždín* 'Varasd' stb. helységnévcsoport analógiás hatására, a *Plovdina* pedig az *Atina* 'Athén', *Čajetina*, *Krapina*, *Slatina* stb. mintájára keletkezhetett. A bolgár *Πλόδιν*-nak a görögben *Φιλιππόπολις*, a törökben pedig *Filibe* az egyenértékese. Etimológiailag azonban nem ezekre megy vissza, hanem egy trák (GEORGIJEV szerint nyugati dák-mysiai) *Pulpudeva* városnévre, amelynek tulajdonképpen 'Fülöp városa' a jelentése (SKOK: Slavistična revija III, 355; GEORGIJEV: ВърбЕт. 48, 93, 109, 115, 118). A városnév Nagy Sándor apjának, II. Fülöp (i. e. 382 k.—336.) macedón királynak az emlékét örökíti meg, aki i. e. 340-ben e várost alapította, illetőleg átépítette.

Visszatérve a szerb-horvát *plovdinka* szőlőnévre meg kell említenünk, hogy a szerb-horvátban a helységekről, vidékekről elnevezett szőlőfajtáknak rendszerint *-ka* képzőjük van; vö. *braničevka* <: *Braničevo* hn., *dalmátinka* (vö. *Dalmácija*, régi *Dalmátija*), *škādārka* <: *Škadar* hn. (a magyar *kadarka* a szerb-horvátból való; l. KNIEZSA, SzlJsz. 238), *slānkamēnka* <: *Slānkamen*

'Zalánkemén' hn. (a magyar *szlankamenka* a szerb-horvátból való; I. KNIEZSA, SzlJsz. 478, ÚjMLex. VI, 252), *smedèrevka* <: *Smèderevo* 'Szendrő' hn., *zàdàrka* <: *Zàdar* hn. stb. A *Plovdin* városnévből alkotott *plòvdinka* szőlőnév tehát szóképzési szempontból szabályosnak tekinthető.

A teljesebb alakú *plòvdinka*-ból a rövidebb *dinka* népetimológiával, illetőleg téves tagolással jöhetett létre. A *plòvdinka* második felét a szerb-horvát nyelvezék a *dinja* (kicsinyítő képzővel: *dinjica*) 'sárgadinnye' családjába sorolhatta (a képzésmód lehetséges voltára vö. szerb-horvát *krūška* 'körte' <: **kruša* 'ua.'), első felét pedig a *plāv* 'kék' színnévvel hozhatta kapcsolatba. Közrejátszhatott az is, hogy a *plāv* egyik származékának, a *plāvac*-nak 'kék magos szőlő; ilyen szőlőből szűrt bor' a jelentése.

Mindez természetesen csak ott és akkor mehetett végbe, ahol és amikor a *plòvdinka* igazi szerkezeti felépítése a beszélők tudatában elhomályosodott. Aligha véletlen, hogy a Bulgáriával szomszédos történelmi Szerbiában az adatok tanúsága szerint a csonkítatlan *plòvdinka*, a Plovdivtól távol eső Szerémségben viszont a megrövidült *dinka* használatos. A *dinka* alaknak talán éppen a Szerémség volt a születési helye. Onnan kerülhetett át a magyarba is.

Zelenec: E szőlőnevet a múlt század második fele óta tudjuk adatolni. L.: 1869: „Az idevaló elnevezések szerint vannak Szerednye környékén a következő fajok: *Zelimecz* = zöld boros, bőven termő, száraz idővel könnyen töppedő szőlőfaj, mely nedves idővel könnyen is rothad, derekkel meglehetősen daczol. Borának színe zöldes, s ezen szint keresik a szerednyei borban” (ENTZ—MÁLNAY—TÓTH: i. m. 53); 1876: *zelenec*-sz. (MNY. II, 375). KNIEZSA, SzlJsz. 785 a kétes eredetű szavak közé sorolt *zelenec-szőlő*-ről a következőképpen vélekedett: „Nyilván egy szláv (talán szlovák?) **zelenec* átvétele (ez talán a 'grün; zöld' jelentésű *zelenò* melléknév -*ьсь* képzős származéka), jelentése tehát 'zöld' lehetne. Ilyen szőlőnevet azonban sem a sz-ból, sem a szh-ből kimutatni nem lehet”.

Az 1869. évi adat tanúsága szerint a *zelenec* Szerednye környékén, azaz az Ungvár és Munkács között fekvő borvidéken szokásos elnevezés. Ez a területi rögzítés útbaigazít bennünket a *zelenec* nyelvi forrását illetően is: az ukránban kell körülnéznünk. Az ukránban valóban van *зеленіць* főnév, amelyet a szótárak 'éretlen gyümölcs; egy fajta, közelebről meg nem határozott növény' (HRINČENKO II, 148), 'levélzöld, klorofill' (KUZELA—RUDNYČKYJ, UkrDtWb. 288), 'a zöld; zöld növényzet' (URSI. II, 216) jelentésben tartanak nyilván. A *зеленіць*-nek azonban a kárpátaljai ukrán szőlészek nyelvében 'egy fajta szőlő' jelentése is lehet, és a magyarba az így használt ukrán *зеленіць* kerülhetett át. Az ukrán szónak szőlőnévként való alkalmazását az a körülmény is valószínűsíti, hogy például az etimológiailag vele összefüggő szlovén *zelenika* (PLETERŠNIK II, 912) öt jelentése között is szerepel az 'éretlen gyümölcs' és az 'egy fajta szőlő'. — A magyar szőlőnevek vizsgálatakor számolnunk kell az ukránból való átvétel lehetőségével is.

A 'zöld' jelentésű szláv **zelenò* melléknévnek egy másik származéka is átkerült a magyarba *zelenka* alakban. 1557 óta (MNY. LXIV, 232; l. még LIPP: PKert. III, 151: NySz.) 'egy fajta őszi körte' jelentésben dokumentálható, 1861 óta pedig 'egy fajta fehér szőlő, aprófehér' jelentésben. L.: 1861: „Alanttermő, szőlőfaj neve, melyet ... Pest körüli németek: Grünlingnek, — s néhol *Zelinkának* ... neveznek” (GYÜRKY: i. m. 10); 1869:

„Aprófehér. Kleinweisz. *Zelenka*, Tótfalu, Bogdány” (ENTZ—MÁLNAY—TÓTH: i. m. 105); 1906: „Apró fehér szőlő . . . Más nevei Aradhegyalján: Aprafer és Abuc . . . Vannak, akik azonosnak tartják az Apró fehérrel a Budai zöldet s a következő más nevekkal is ismertetik: Bálint, Kleinweiss, *Zelenka*” (Mez Lex. I, 49); 1963: *Zelenka* (KertLex. 57 *Aprófehér* a.).

A magyar *zelenka* körtenév a szlovákból származhat; vö. szlovák nyelvjárás *zelenka*, *zelenka* 'zöldkörte mint körtefajta' (HVOZDIK I, 1585); — vö. még: cseh nyelvjárás *zelenka*, *zelinka* 'ua.' (TRÁVNÍČEK⁴ 1744); szlovén nyelvjárás *zelénka* 'egy fajta körte' (PLETERŠNIK II, 912). KNIEZSA, SzIJSz. 571 szerint „A magyar szó (mivel Lippainál fordul elő), talán . . . a csehből való”. A szlovák megfelelő ismeretében azonban a szlovákból való eredeztetés mégis nagyobb súllyal esik latba.

A *zelenka* szőlőnév feltehetőleg a szerb-horvát nyelvjárás *zelenka* 'egy fajta szőlő' (POPOVIĆ² II, 100) átvétele (vö. GOMBOCZ: MNy. II, 152). Kissé távolabbról ide kapcsolódik a szerb-horvát nyelvjárás *zelenika* 'ua.' (POPOVIĆ² II, 100) és a szlovén *zelenika* 'ua.' (PLETERŠNIK II, 912) is.

Drapak. Az erjedésen nagyjából már túljutott, de még cukrot és jelentős mennyiségű széndioxidot tartalmazó újbornak a köznyelvben általában *murci* (ÉrtSz.; KertLex. 675) a neve, de mondják *karcos*-nak (ÉrtSz.), *rámpás*-nak (ÉrtSz.), sőt néhol *burcsák*-nak (MTsz.; Nyr. LXXX, 375) is. Ugyancsak ebbe a szinonimasorba tartozik a *drapak* is, amelyet nyelvészeti irodalmunk eddig még nem vett számba. Adatai: 1861: „Karczos-bor (*drapak*) az mely még egészen az érjedésen át nem ment, vagy még kinem fejlődött s így mindegy karczoló ízét érezni ivás közben” (GYÜRKY: i. m. 71); 1873: „Az a néhány [balassagyarmati] »burger«, aki néha-néha betéved [a Zichy fogadóba] egy »jó napot« csinálni magának »esténként«, nyugodtan issza meg »feketéjét« vagy a megrendelt »drapakot»” (MIKSZÁTH, ÖM. LI, 33); 1878: „»Drapak«-nak Tóth Ede a bor azon elvetemedett nemét hívta, melyet itt az Alföldön lőrének csúfolnak” (MIKSZÁTH, ÖM. LV, 47). A Mikszáth-idézetekben a szó 'lőre, vinkó' jelentésárnyalatú.

A *drapak* az azonos jelentésű *burcsák*-hoz (ÉtSz. I, 572; KNIEZSA, SzIJSz. 113; MACHEK, EtSIČSI. 51) hasonlóan a szlovákból származik; vö. szlovák *drapak* '〈kotrógépen, emelődarun〉 markolószerkezet' (SISJ. I, 325), 'kapadohány' (KÁLAL III; HVOZDIK I, 189); — vö. még cseh *drapak* '〈kotrógépen, emelődarun〉 markolószerkezet' (SISJČ. I, 398); alsószorb *drapak* 'zsugori, fukar ember; radírgumi' (ŠWJELA 57); lengyel *drapak* 'rég, elnyűtt sprű; elnyűtt sűrőkefe; tönkrement holmi' (SIJP. II. 352). A szlovák *drapak* a *dráp*, *drap*, *driap* 'karom', *drapačka* 'gyapjú feldolgozásához használatos gereben, körömpő', *drapat* 'kissé megkarcol, megkarmol', *draplavý* 'édes', *driapat* 'karmol, karcol; szaggat, tép, foszt' (l. még MACHEK, EtSIČSI. 94) szavak családjába tartozik, és tulajdonképpen 'az, ami karcol' jelentésű. Ebből az alapjelentésből érthető a 'kapadohány' jelentés, valamint a nem szótározott, de a magyar *drapak* által igazolt 'murci' jelentés is. A *drapak* tehát nem más, mint a szlovákok 'karcos'-a. Hasonló szemléletet tükröz a német *Krätzer* 'savanyú bor; fiatal, édes tiroli vörös bor' (Sprach-Brockhaus⁷ 369), amely a német *kratzen* 'vakar, kapar; karcol, karmol' származéka (l. TrübnersDtWb. IV, 262).

Vinkó. A silány minőségű, gyenge, rendszerint homoki szőlőből szűrt bornak a *vinkó* a bizalmas stílusértékű, gúnyos megnevezése (vö. PallasLex.

XVII, 879; ÉrtSz.). Eredetét illetően a kutatók zöme (CzF.; SZARVAS: Nyr. XVI, 164; KOVÁCS, LatEl. 45; PRÓNAI: Nyr. XXVII, 177; VALLÓ: Nyr. XXXIII, 571; ÁGNER: Nyr. XXXIV, 25; GOMBOCZ: MNy. II, 197; SzófSz.; PROHÁSZKA: Nyr. LXXV, 352) egyetért abban, hogy a magyarba a szlovákból került. MIKLOSICH (Nyr. XI, 565) csupán általánosságban állapította meg a szónak a szláv nyelvekből való származását, de közvetlen forrását nem határozta meg. Új gondolatot vetett fel az általa 1838 óta adatolt *vinkó* etimológiájára vonatkozólag KNEIENZA, SzlJsz. 559: „Gombocz MNy. 2: 197 és Valló Tót el a szót a szlovákból származtatják, erre azonban tulajdonképpen semmi támpontunk nincs. Sőt, ha tekintetbe vesszük, hogy a szót a Tsz KÁLLAY gyűjtéséből közli, aki pedig baranyai, somogyi és székely szavakat gyűjtött, inkább szerb-horvát eredetűnek látszik”. Meg kell azonban emlétenünk, hogy Kneienza szócikkéből hiányzik a magyar *vinkó* szlovák és szerb-horvát megfelelőjének adatszerű bemutatása. A szerb-horvátból való átvételt KNEIENZA nyomán valószínűnek tartja MOÓR (NyK. LXV, 423) is.

Kutatásaim során mintegy kétszáz évvel korábbi adatot találtam annál, amit eddig a *vinkó* legkorábbi előfordulásaként nyilvántartottunk. A NSz. cédulaanyagából is több értékes és viszonylag korai adat bukkant elő. Mint-hogy szótörténeti ismereteink ilyen mérvű gazdagodása a korábbi etimológiai magyarázatok felülvizsgálását és az újonnan feltárt szótörténeti adatokkal való szembesítését teszi szükségessé, érdemes közelebbről szemügyre vennünk az 1838 előtti adatokat. A *vinkó* elsőnek abban a névtelen verses drámában tűnik elő, amely Comico-Tragoedia néven 1646-ban jelent meg nyomtatásban először: 1646/1683: „V o l u p t a s. Ha, ha: nem akarna még ő most meghalni, Örömet a jó bort nem akarná hadni, Készebb volna inkább magát táncra adni, A jó *vinkó* mellett örökké maradni (Magyar drámai emlékek a középkortól Bessenyeiig (XVI—XVIII. század). Kiadja ALSZEGHY ZSOLT. Bp., 1914. 183). A NSz.-ből való a következő két adat: 1797: „a debretzeni kerti borok, mellyeket ottan *Vinkónak* neveznek” (PETHE F., Gazda 177: NSz.); 1834: „nekem már elrekedt torkom ettől a' sok savanyu *vinkótól*” (JAKAB I., Fal. lak. 80: NSz.). — A Comico-Tragoedia *vinkó*-ja még csak egyszerűen 'bor'-t jelent lekicsinylő árnyalat nélkül, az 1797. évi, debreceni vonatkozású adat azonban már kétségkívül a bicskanyitogató, savanyú homoki bor képzetét kezdi idézni.

Nézzünk most körül a szláv nyelvekben a *vinkó* megfelelői után. A nyugati szláv nyelvekből szinte mindenünnen kimutatható; vö.: szlovák *vínko* 'egy kevés bor, borocska' (SlSJ. V, 102; l. még BERNOLÁK V, 3756 [o: 3765]; HVOZDIK I, 1423), 'vinkó, savanyú lóre' (HVOZDIK I, 1423); — vö. még: cseh *vínko* 'borocska' (PSIJČ. VI, 997); felsősorb *wínko* 'borocska' (JAKUBAŠ 397); lengyel *wínko* 'borocska; egy kevés bor; silány bor, lóre' (VarsóiSz. VII, 616). A keleti szláv nyelvekben nincs meg, mert ott a *винó*-nak *-ye* képzővel alakult a diminutivuma; vö.: ukrán *винце* 'borocska'; orosz *винцо* 'ua.'. Majdnem teljesen ugyanez a helyzet a déli szláv nyelvekben is; vö.: bolgár *винце* 'ua.'; macedón *винце* 'ua.'; szerb-horvát *vince* 'ua.'; szlovén *vince* 'ua.'. A szerb-horvátban azonban van *vínko* 'borocska' is, de csupán egyetlen egy írónak, Sima Milutinović Sarajlijának (1791—1847.) egyéni szóhasználatában, mondhatni parole tényként. (A SKNJ. II, 633 a *vínko* két előfordulását idézi Milutinović Sarajlija műveiből.) A szarajevói születésű Milutinović Sarajlija Karlócán és Szegeden tanult, de járt Pesten és Budán is. (L. CSUKA ZOLTÁN, A jugoszláv népek irodalmának története. Bp., 1963. 166—8.) — Az egyéni

jellegű *vinko* köznéven kívül a szerb-horvátban *Vínko* 'Vince' (SKNJ. II, 633) keresztnév is van; belőle alakult a *Vínkić* (SKNJ. II, 632) családnév. A *Vínko* keresztnév, akárcsak a *Vínko* 'Vince' (SKNJ. II, 680) is, a latin *Vincentius* 'Vince' (tkp. 'a győztes, a győző') személynévből jött létre csonkítással és kicsinyítő-becéző képző hozzáadásával (I. MARETIĆ: Rad JAZU. 82. sz. [1886.] 148). A 'bor' jelentésű latin *vinum*-mal összefüggő szláv *vin*-hoz nincs köze. A népetimológia azonban a *Vínko* keresztnévet a *vin* 'bor' családjába sorolta. Erről tanúskodik a bor tréfás megszemélyesítőjének, a szerb-horvát Bacchusnak *Vínko Lózić* vagy *Vínko Lozović* (tkp. 'Szőlőfi Vince'; I. SKNJ. II, 633) neve. Az 1522. évi tizedlajstrom szegedi vezetéknevei között szereplő „Gregorius *Wínko*” (MNYTK. 105. sz. 35; I. még OklSz. *vin*kó a., SzegSz. *vin*kó a.) minden bizonnyal a szerb-horvát *Vínko* személynévhez, nem pedig a magyar *vin*kó bornévhez kapcsolódik. Figyelemre méltó még az, hogy ugyanabban a tizedlajstromban szó van egy „Ladislaus *Vino*” (MNYTK. 105. sz. 35; I. még SzegSz. *Vino* a.) nevű személyről is.

A magyar *vin*kó bornévről határozottan kijelenthetjük, hogy nem a szerb-horvátból, hanem a szlovákból vettük át. Ha ennek bizonyítására az elmondottakon túlmenőleg további érvre is volna szükség, akkor arra hivatkozunk, hogy a Comico-Tragoediában a kétséget kizárólag szlovák eredetű *kuktá*-ra (1702-ből: KNEZSA, SzlJsz. 291) is találunk igen korai adatot: 1646/1683: „Inas most mindennek minden elég légyen, Fellajtár és *kutka* mind meglegedjen, Még a vén asszony is bortul részegedjen” (ALSZEGHY, MDrám-Eml. 181). Ez arra látszik mutatni, hogy a Comico-Tragoedia szerzője felső-magyarországi ember lehetett, s az ottani népnyelvből meríthette a *kuktá*-val együtt a *vin*kó-t is.

A *vin*kó-val szláv alapon etimológiai kapcsolatban van az 1549 óta adatolható magyar *vinos* 'csiger, lőre' (KultNád. II, 39). GOMBOCZ (MNY. II, 197) és KNEZSA, SzlJsz. 559 a magyar *vinos*-t a szerb-horvát *vinoš* 'ua.' átvételének tartotta. Ezt a szerb-horvát szót, amely a *vin* 'bor' szerb-horvát származékának fogható fel, VUK a szerbiai Negotinban jegyezte fel. (IVEKOVIC—BROZ horvát szótára VUK³ 65 adatát ismétli.) A SKNJ. II, 637 a 'csiger, lőre' jelentés mellett 'szilvabor' jelentésben is nyilvántartja a szerb-horvát *vinoš*-t, amelynek a XIX. századnál korábbi előfordulását egyelőre nem tudjuk igazolni. — Másképpen magyarázza a magyar *vinos* keletkezését HADROVICS LÁSZLÓ. „Képzővel megtoldott jövevényszavaink” című, nyomtatásban még közzé nem tett dolgozatában a magyar *vinos*-t a szláv *vin* 'bor'-ból eredezteti olyan módon, hogy az átvételkor a szóhoz magyar -s képző járult. A szerb-horvát *vinoš* tehát nemhogy nem forrása a magyar *vinos*-nak, hanem maga való a magyarból.

*

Az előterjesztett szómagyarázatok azt a tanulságot sugallják, hogy még a viszonylag igen alaposan átvizsgált szláv jövevényszavainkkal kapcsolatosan is számos olyan probléma adódik, amelyekre csupán a mikrofilológiai módszerekkel készített szótörténeti tanulmányoktól és szómonográfiáktól remélhetünk megoldást.

KISS LAJOS

Benennungen slawischer Herkunft unserer Weinstocksorten und Weinarten

Von der reichen Gruppe der obenangedeuteten ungarischen Wörter unterwirft der Verfasser die folgenden einer eingehenderen Untersuchung: *szamorodni* 'Art Tokajer', *hárslevelű* 'Art Weintrauben', *dinka* 'Art Weintrauben', *zelenec* 'Art Weintrauben', *drapák* 'Krätzer', *vinkó* 'geringer Wien, Lauer'. Im allgemeinen sind sie slawische Lehnwörter, aber es gibt unter ihnen auch Lehnübersetzungen. Bei der Behandlung der Lehnwörter ist der Verfasser bestrebt, sich auf die Wortgeschichte und Wortgeographie stützend jene Schwierigkeiten zu beseitigen, welche in den früheren Forschungen ungelöst blieben. Die bisher noch nicht geklärten Probleme solcher Art mögen sich auf die unmittelbare sprachliche Quelle, auf die Umstände der Übernahme und der Einbürgerung, weiterhin auf die bis zur Urquelle gehende etymologische Erklärung der betreffenden Wörter beziehen. Auch Wörter, die noch keiner etymologischen Untersuchung unterworfen wurden, werden behandelt.

LAJOS KISS